

به نام خدا

مناسک عمره تمتع (فتوای مقام معظم رهبری)

۱. احرام-۲. طواف کعبه-۳. نماز طواف-۴. سعی-۵. تقصیر

۱. احرام:

الف: کیفیت احرام

(اولین عمل عمره تمتع)

آن دسته از زائرانی که قبل از اعمال حج برای زیارت قبر پیامبر اکرم (صلی الله علیه وآله) و ائمه بقیع (علیهم السلام) به مدینه می روند، آنگاه که روانه مکه می شوند، باید در «مسجد شجره» که در چند کیلومتری مدینه و بر سر راه مکه واقع شده است، مُحْرَم شده و برای انجام بقیه اعمال به سوی مکه حرکت کنند و آنان که از جدّه عازم مکه می شوند باید به «جُحْفَه» بروند و در آنجا محرم شوند.

ب. کیفیت احرام

* مردان، باید تمام لباسهای دوخته - حتی لباسهای زیر و کوچک - را از تن درآورند و دو تکه لباس غیر دوخته بر تن کنند که یکی را مانند لنگ بر کمر می بندند و دیگری را بر شانه می اندازند

و با نیت احرام عمره تمتع بگویند:

«لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ»

و احتیاط مستحب است پس از آن بگویند:

«إِنَّ الْحَمْدَ وَالنُّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لِشَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ.»

* بانوان، می توانند لباس دوخته بپوشند و بیرون آوردن آنها و پوشیدن دو تکه پارچه غیر دوخته بر آنان واجب نیست.

نیت احرام، آن است که هنگام پوشیدن لباس و گفتن لبیک بنا داشته باشد که برای «عمره تمتع» محرم شود، و این عمل و اعمال بعدی را برای اطاعت دستور خداوند انجام دهد لکن باید قصد انجام چیزی که احرام را باطل می کند نداشته باشد، و لازم نیست به زبان بگوید، گرچه گفتن آن هم، مانع ندارد.

چند مسأله:

۱- لباس احرام باید پاک و مباح باشد.

۲- اگر بدن یا لباس مُحرم نجس شود، بنا بر احتیاط واجب باید بدن را تطهیر و لباس را تعویض یا تطهیر کند.

محرمات مشترک بین زن و مرد:

۱- استفاده از بوی خوش و عطریات

- عطر زدن به لباس
- پوشیدن لباسی که بوی عطر می دهد
- خوردن چیزی که بوی خوش دارد مانند غذایی که زعفران در آن است
- بویدن گلها و سبزی های خوشبوی غیر صحرائی

چند مسأله:

- خوردن و بویدن میوه های خوشبو، مانند «سیب» و «به» مانع ندارد.
- خرید و فروش عطریات، در حال احرام جایز است ولی استعمال یا بویدن آن، هر چند برای امتحان هم باشد حرام است.
- استفاده از صابون و خمیردندان خوشبو بنا بر احتیاط واجب در حال احرام جایز نیست.

۲- نگاه کردن در آینه

- نگاه کردن در آینه برای آرایش کردن حرام است
- اگر نگاه کردن در آینه برای زینت نباشد مانند نگاه کردن راننده برای آنکه پشت سر خود را ببیند، اشکال ندارد
- نگاه کردن به اجسام صاف و صیقلی و همچنین به آب زلال اگر خاصیت آینه را داشته باشد و برای زینت نگاه کند حرام است
- نگاه کردن در دوربین عکاسی و عکس گرفتن با آن در حال احرام اشکال ندارد

۳- انگشتر به دست کردن برای زینت

- انگشتر به دست کردن برای زینت حرام است
- انگشتر به دست کردن برای ثواب آن جایز است
- انگشتری را که پیش از احرام به دست داشته، هر چند زینتی باشد لازم نیست برای احرام از دست خود بیرون آورد
- انگشتر به دست کردن اگر زینت باشد هر چند قصد نکند احتیاط در ترک آن است

۴- حنا بستن

- حنا بستن اگر برای زینت باشد حرام است
- اگر برای زینت حنا نبسته، ولی زینت محسوب شود حرام است
- اگر حنا بستن زینت باشد هر چند قصد نکند احتیاط در ترک آن است
- حنا بستن قبل از احرام هر چند اثر آن تا وقت احرام باقی می ماند، اشکال ندارد، ولی بهتر است حنا نبندد

۵- روغن مالیدن به بدن

- مالیدن روغن به بدن در حال احرام حرام است هر چند بوی خوش نداشته باشد
- مالیدن روغن به بدن قبل از احرام، اگر بوی خوش دارد و بوی آن تا وقت احرام باقی می ماند جایز نیست
- مالیدن روغن به بدن قبل از احرام اگر بوی خوش ندارد، یا بوی آن تا وقت احرام باقی نمی ماند جایز است
- مالیدن روغن به بدن از روی ناچاری جایز است، و چنانچه بوی خوش داشته باشد، کفاره دارد
- خوردن روغن با بوی خوش حرام است و اگر بوی خوش نداشته باشد اشکالی ندارد

۶- زدودن مو

- زدودن مو در حال احرام از بدن خود، یا از بدن دیگری، چه کم باشد یا زیاد، حرام است
- کندن، تراشیدن و چیدن مو در حال احرام حرام است

چند مسأله:

- ۱- اگر هنگام وضو یا غسل، بدون قصد، مویی کنده شود، اشکال ندارد.
- ۲- زدودن مو در حال ناچاری اشکال ندارد، مثل موی چشم اگر اذیت کند.
- ۳- اگر دست به سر یا صورت خود بکشد (در غیر وضو یا غسل) و یک مو یا بیشتر کنده شود، احتیاط مسحتب است به قدر یک مشت گندم و آرد و امثال آن بدهد.

۷- بیرون آوردن خون از بدن

- در حال احرام خون گرفتن با سرنگ و مانند آن و نیز خاراندن بدن که باعث در آمدن خون شود حرام است
- در حال احرام مسواک زدن که باعث در آمدن خون از لثه ها شود حرام است

چند مسأله:

- بیرون آوردن خون از بدن در حال ناچاری، مثلاً برای تشخیص بیماری اگر خون گرفتن لازم باشد، اشکال ندارد.
- بیرون آوردن خون از بدن دیگری؛ مثل خون گرفتن پزشک مُحرم از بدن بیمار یا کشیدن دندان او، هر چند خون بیاید اشکال ندارد.
- خاراندن بدن و مسواک کردن دندانها اگر خون بیرون نیاید و خمیر دندان خوشبو نباشد، اشکال ندارد.
- تزریق آمپول در حال احرام مانع ندارد ولی اگر سبب بیرون آمدن خون از بدن می شود تزریق نکند مگر در صورت نیاز و ضرورت.

۸- ناخن گرفتن

- چیدن و کوتاه کردن ناخن، در حال احرام، حرام است، و فرقی در این مسأله بین ناخن دست و پا نمی باشد.
- در گرفتن ناخن فرقی نیست که با قیچی بچیند یا چاقو و یا ناخن گیر.

۹- کشیدن دندان

- کشیدن دندان بدون خونریزی نه حرام است و نه کفاره دارد
- در صورتی که کشیدن دندان ضرورت پیدا کند و منجر به خونریزی شود احتیاط مستحب آن است که یک گوسفند کفاره بدهد

۱۰- کندن درخت و گیاه حرم

کندن و قطع کردن درختان و گیاهانی که در محدوده حرم روییده است بر مُحرم و غیرمُحرم حرام است و این از محرمات مخصوص حَرَم است.

*در این موارد کندن درخت و گیاه حرم جایز است:

- درخت یا گیاهی که در منزل مُحرم روئیده و خودش آن را کاشته است.
- درخت خرما و سایر درختانی که میوه می دهد.
- گیاهی به نام اِذْخِر (۱)
- اگر در حال راه رفتن به طور متعارف، گیاهی کنده شود اشکالی ندارد.

۱: اِذْخِر: کور گیاه، گزنه دشتی، گیاهی است با شاخه های باریک، برگهایش ریز و سرخ رنگ یا زرد و تندبو، دارای شکوفه های سفید، بیخ آن ستبر، ساییده برگ و بیخ آن را در عربی غسل می گویند و با آن دست می شویند

۱- پوشیدن جامه دوخته

- پیراهن دوخته
- زیر جامه دوخته
- قبا و امثال آن حرام است
- کمر بند دوخته و همیان (۱) پول به کمر بستن در حال احرام جایز است
- اگر مرد محرم به لباس دوخته احتیاج پیدا کرد جایز است بپوشد، ولی بنابر احتیاط واجب باید یک گوسفند کفاره بدهد

۲- پوشیدن آنچه تمام روی پا را می گیرد

- مرد مُحرم نباید چیزی مانند کفش، جوراب، و هر چیز دیگری که تمام روی پا را می گیرد، بپوشد.
- پوشیدن دمپایی یا کفشی که بندهای پهنی دارد، ولی تمام روی پا را نمی گیرد اشکال ندارد.
- اگر لباس احرام یا چیز دیگری روی پا بیفتد و آن را بپوشاند اشکال ندارد.

۳- پوشاندن سر

- پوشاندن سر یا قسمتی از آن با اشیای پوشاکی مانند کلاه حرام است
- خشک کردن سر با حوله اشکال ندارد مگر آنکه حوله را بر تمام سر بیاندازد و سر را با آن خشک کند
- فرو بردن سر در آب حرام است ولی آب بر سر ریختن مانند زیر دوش حمام رفتن اشکالی ندارد
- حمل بار بر سر بنابر احتیاط واجب جایز نیست
- دستمالی که برای سر درد به سر می بندند اشکالی ندارد
- گذاشتن سر بر بالش هنگام خواب و نیز گذاشتن دست ها بر سر اشکالی ندارد

رفتن زیر سایه

- مردان محرم هنگام حرکت در مسیر بین دو منزل؛ مثلاً از میقات تا مکه نباید زیر سایه بروند.
- زیر سایه رفتن در بین راه، هنگام توقف در رستوران، یا حرکت از زیر پل یا سقف پمپ بنزین اشکال ندارد.
- اگر سایه بالای سر نباشد، مثل سایه دیوار ماشین اشکال ندارد.
- پس از رسیدن به منزل بنابر احتیاط واجب هنگام تردد در مکه زیر سایه نرود.
- مردان محرم می توانند در شب، بر ماشین سقف دار سوار شوند مگر در شبهای بارانی و سرد که بنابر احتیاط واجب نباید ماشین سقف دار سوار شوند مگر اینکه مراعات این احتیاط موجب حرج شود.

- کسی که از داخل مکه برای احرام عمره مفرده به مسجد تنعیم می رود، و از آنجا محرم می شود، در برگشت به مسجدالحرام می تواند زیر سایه برود، چون هم اکنون، مسجد تنعیم داخل شهر مکه قرار گرفته است.
- مردان محرم هنگام حرکت در مسیر بین دو منزل مثلاً از میقات تا مکه نباید زیر سایه بروند بنابراین چتر بالای سر گرفتن و یا نشستن در اتومبیل سرپوشیده و نیز نشستن در هواپیما حرام است

همیان: کیسه پول، کیسه درازی که در آن پول می ریزند و به کمر می بندند.

تقسیمی دیگر برای محرمات حرام

محرمات کفاره دار		
ردیف	کار حرام	کفاره
۱	استعمال بوی خوش : عطریات	یک گوسفند : به احتیاط واجب
۲	پوشیدن لباس دوخته : برای مردان	یک گوسفند
۳	تراشیدن سر	یک گوسفند
۴	پوشاندن سر : برای مردان	یک گوسفند : بنابر احتیاط واجب
۵	زیر سایه رفتن : برای مردان	یک گوسفند ۱
۶	گرفتن تمام ناخنهای دست ها	یک گوسفند
۷	گرفتن تمام ناخنهای پاها	یک گوسفند
۸	گرفتن کمتر از ده ناخن	برای هر کدام یک مدّ طعام

۹	کندن درخت بزرگ حرم	یک گاو: به احتیاط واجب
۱۰	کندن درخت کوچک حرم	یک گوسفند: به احتیاط واجب
۱۱	کندن قسمتی از یک درخت حرم	قیمت آن
۱۲	قسم راست خوردن سه مرتبه و بیشتر	یک گوسفند
۱۳	قسم دروغ ، یک مرتبه	یک گوسفند
	قسم دروغ ، دو مرتبه	یک گاو
	قسم دروغ ، سه مرتبه	یک شتر
۱۴	کندن دندان	یک گوسفند: به احتیاط واجب ۲
۱۵	زدودن موی زیر هر دو بغل	یک گوسفند
۱۶	زدودن موی زیر یک بغل	یک گوسفند بنا بر احتیاط واجب
۱۷	زدودن موی سر	یک گوسفند: بنا بر احتیاط واجب
۱۸	جماع (آمیزش) و استمناء	یک شتر: با تفصیلی که در کتب فقهی آمده است

- اگر از روی فراموشی ، برخی از محرمات احرام را انجام دهد ، کفاره بر او واجب نیست مگر صید که در هر صورت کفاره داد . و صید هر حیوانی کفاره خاصی دارد که احکام و مسائل آن مفصل است و چندان مورد نیاز زائران نیست بدین جهت از آوردن آنها خودداری شد .
- کفارات محرمات احرام، باید به فقراء و مساکین داده شود. و کفاره دهنده نباید از گوشت حیوانی که به عنوان کفاره ذبح کرده بخورد.

ردیف	محرمات بدون کفاره
۱	سرمه کشیدن اگر بوی خوش ندارد
۲	نگاه کردن در آینه با قصد زینت

۳	پوشیدن آنچه روی پا را می گیرد
۴	فسوق
۵	جدال، قسم راست کمتر از سه مرتبه
۶	انگشتر به دست کردن برای زینت
۷	حنا بستن
۸	پوشیدن زیور
۹	روغن مالیدن به بدن، اگر بوی خوش نداشته باشد
۱۰	پوشاندن صورت برای بانوان
۱۱	بیرون آوردن خون از بدن
۱۲	کشتن حشرات ساکن در بدن (مانند کک)
۱۳	قطع گیاه حرم

(۱) - و فرقی بین اختیار و اضطرار نیست.

- ۱۲ اگر کندن یا کشیدن دندان سبب بیرون آمدن خون نباشد حرام نیست.

۲. طواف کعبه: (دومین عمل عمره تمتع)

کسی که برای انجام عمره تمتع محرم شده و وارد مکه می شود، باید به نیت طواف، هفت مرتبه به دور خانه کعبه که در مسجدالحرام است بگردد.

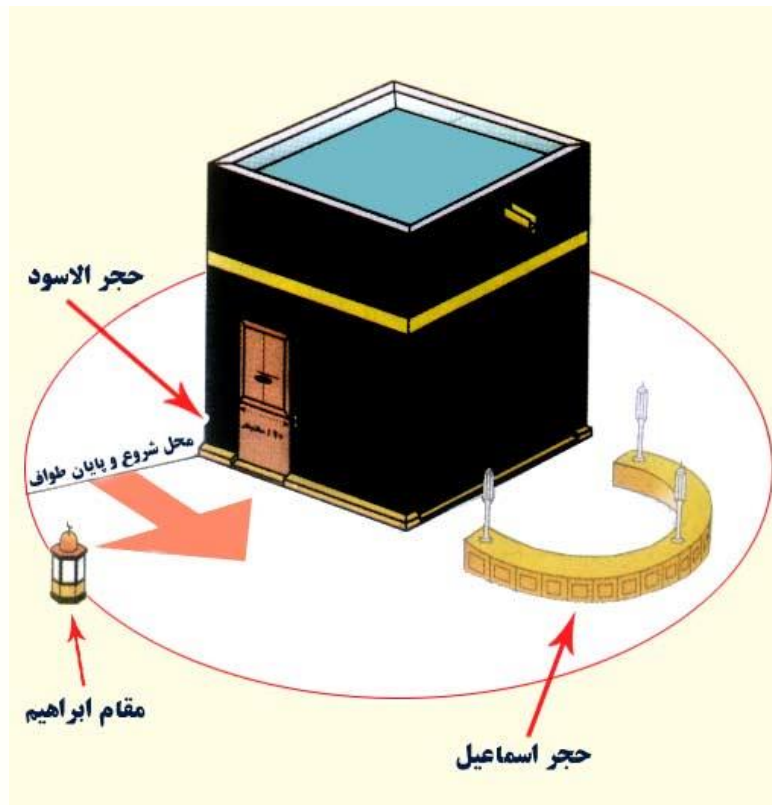
احکام طواف

۱- طواف را باید از مقابل گوشه ای از کعبه که حَجْرُالْاَسْوَد (۱) در آن است آغاز کند و در همان جا به پایان ببرد (۲).

۲- خانه کعبه، در حال طواف باید در طرف چپ طواف کننده باشد، بنابراین اگر در حال حرکت رو به کعبه باشد، یا عقب عقب برود صحیح نیست.

۳- انسان باید همانطوری که همه مسلمانان طواف می کنند - بدون دقتهای اهل وسوسه - طواف را از مقابل حجرالاسود شروع کند و ادامه دهد و ایستادن مقابل حجرالاسود در هر دور لازم نیست.

۴- طواف کننده باید به دور «حِجْرِ اسماعیل (۳)» «هم بگردد، یعنی در هنگام طواف، داخل «حِجْر» نرود.

۵- برای مطاف حدی وجود ندارد و تا هر جای مسجد الحرام که طواف در آن طواف کعبه صدق کند، طواف مجزی است، بلی مستحب است که اگر اضطرار و ازدحام نباشد فی ما بین کعبه و مقام ابراهیم انجام دهد.

۶- اگر انسان بر اثر بیماری یا پیری یا زیادی جمعیت نتواند در این محدوده طواف کند، طواف در خارج این حد اشکال ندارد.

۷- طواف کننده باید با طهارت طواف کند یعنی با وضو باشد و غسلی برعهده او نباشد و نیز بدن و لباس وی پاک باشد، همانگونه که نماز می خواند.

- (۱) سنگی است بیضی شکل و سیاه رنگ، که در گوشه شرقی دیوار کعبه، با ارتفاع ۱/۵ متر از سطح مسجد نصب شده است.

- (۲) هم اکنون از مقابل حجرالاسود تا آخر صحن مسجدالحرام خط سیاهی کشیده شده است که افراد می توانند هنگام رسیدن

به همان خط، طواف را آغاز و به همانجا ختم کنند.

- (۳) حجر اسماعیل: فضایی است بین کعبه و دیواری نیم دایره به عرض حدود ۱۰ متر که از زاویه شمالی تا زاویه غربی کعبه امتداد دارد. هرگاه باران بر بام کعبه ببارد، از ناودان رحمت در این فضا می ریزد، اینجا مدفن حضرت اسماعیل (علیه السلام) و مادرش هاجر و پیامبران بسیاری می باشد.

۳. نماز طواف: (سوّمین عملِ عمره)

پس از انجام طواف، باید دو رکعت نماز، به نیت نماز طواف بخواند.

کیفیت نماز طواف: مانند نماز صبح است، ولی حمد و سوره را می تواند بلند یا آهسته بخواند.

وقت نماز طواف: بعد از طواف و قبل از سعی است.

مکان نماز طواف: کافی است در هر نقطه ای که عرفاً بگویند پشت مقام است گرچه از مقام دور باشد نماز را بخواند بلکه در این صورت بعید نیست که نماز در هر جای مسجد الحرام صحیح باشد.

۱- بر تمام افراد بالغ و عاقل واجب است که نمازها را به طور صحیح یاد بگیرند تا تکلیف الهی را درست انجام دهند؛ بخصوص کسی که قصد عمره یا حج دارد باید نماز خود را تصحیح کند، تا تمامی نمازها که از جمله آنها نماز طواف است، به طور صحیح انجام شود.

۲- بنا بر احتیاط واجب باید پس از طواف، نماز طواف را زود بجا آورد به طوری که مردم نگویند بین آنها فاصله شده است.

۳- جایز است نماز طواف مستحب را هر جای مسجد الحرام که بخواهد بجا آورد.

۴. سعی: (سعی بین صفا و مروه)، (چهارمین عمل از اعمال عمره)

پس از انجام نماز طواف، باید هفت مرتبه فاصله بین «صفا» و «مروه» را که امروزه به صورت سالنی ساخته شده و کنار مسجد الحرام قرار دارد بپیماید.

۱- سعی، باید از «صفا» آغاز و به «مروه» ختم شود.

۲- پیمودن فاصله «صفا» تا «مروه» یک مرتبه و برگشتن از «مروه» به «صفا» مرتبه دوم به حساب می آید؛ بنابراین هفت شوط (۱) سعی بر «مروه» ختم می شود.

۳- نشستن و استراحت کردن و رفع خستگی بر صفا و مروه و در بین آنها جایز است و اگر در بین سعی باشد، باید از همانجا که سعی را قطع کرده است، ادامه دهد.

۴- سعی بین صفا و مروه لازم نیست با وضو و طهارت انجام شود، گرچه احتیاط مستحب است.

۵- سعی در طبقه دوم، چون بالاتر از دو کوه می باشد اشکال دارد.

- (۱) شوط: در لغت به معنای نهایت دویدن تاهداف و در اینجا به معنی یک بار دور زدن اطراف کعبه و یک بار پیمودن فاصله صفا تا مروه، یا مروه تا صفا می باشد.

۵. تقصیر (آخرین عمل عمره)

پس از سعی باید «تقصیر» کند یعنی، قدری از ناخن و موی سر یا صورت خود را بچیند، که با این عمل، اعمال عمره تمتع به پایان می رسد.

بعد از آنکه شخص محرم تقصیر کرد، هر چه به واسطه احرام بر او حرام شده بود حلال می شود و می تواند لباس احرام را از تن بیرون آورد.

زمان تقصیر: بعد از سعی می باشد، گرچه لازم نیست فوراً تقصیر کند، ولی تا وقتی که تقصیر نکرده است، هیچیک از محرّمات احرام بر او حلال نمی شود.

مکان تقصیر: تقصیر مکان معینی ندارد، گرچه اکنون متعارف است که بعد از سعی در مکان «مَرَوَه» تقصیر می کنند.

کسی که خودش تقصیر نکرده، نمی تواند موی شخص دیگری را بچیند.

طواف نساء: پس از انجام سعی باید هفت مرتبه به نیت طواف نساء دور خانه کعبه که در مسجدالحرام است بگردد.

کیفیت طواف نساء:

- به همان نحو است که در طواف عمره تمتع گذشت بدون هیچ تفاوت مگر در نیت که در اینجا باید به نیت طواف نساء بجا آورد.

- طواف نساء و نماز آن اختصاص به مردان ندارد، بلکه بر تمام کسانی که حج (۱) به جا می آورند واجب است.

- پس از سعی لازم نیست فوراً طواف نساء را بجا آورد و تأخیر انداختن آن حتی تا چند روز بعد هم اشکال ندارد.
- طواف را باید از مقابل گوشه ای از کعبه که حَجْرُ الْأَسْوَد (۲) در آن است آغاز کند و در همان جا به پایان ببرد (۳).
- خانه کعبه، در حال طواف باید در طرف چپ طواف کننده باشد، بنابراین اگر در حال حرکت رو به کعبه باشد، یا عقب عقب برود صحیح نیست.
- انسان باید همانطوری که همه مسلمانان طواف می کنند - بدون دقتهای اهل وسوسه - طواف را از مقابل حجرالاسود شروع کند و ادامه دهد و ایستادن مقابل حجرالاسود در هر دور لازم نیست.
- طواف کننده باید به دور «حَجْرِ اسماعیل (۴)» هم بگردد، یعنی در هنگام طواف، داخل «حجر» نرود.
- برای مطاف حدی وجود ندارد و تا هر جای مسجد الحرام که طواف در آن طواف کعبه صدق کند، طواف مجزی است، بلی مستحب است که اگر اضطرار و ازدحام نباشد فی ما بین کعبه و مقام ابراهیم انجام دهد.
- اگر انسان بر اثر بیماری یا پیری یا زیادی جمعیت نتواند در این محدوده طواف کند، طواف در خارج این حد اشکال ندارد.
- طواف کننده باید با طهارت طواف کند یعنی با وضو باشد و غسلی برعهده او نباشد و نیز بدن و لباس وی پاک باشد، همانگونه که نماز می خواند.

-
- (۱) عمره مفرده که جدای از حج است نیز طواف نساء دارد.
 - (۲) سنگی است بیضی شکل و سیاه رنگ، که در گوشه شرقی دیوار کعبه، با ارتفاع ۱/۵ متر از سطح مسجد نصب شده است.
 - (۳) هم اکنون از مقابل حجرالاسود تا آخر صحن مسجدالحرام خط سیاهی کشیده شده است که افراد می توانند هنگام رسیدن به همان خط، طواف را آغاز و به همانجا ختم کنند.
 - (۴) حجر اسماعیل: فضایی است بین کعبه و دیواری نیم دایره به عرض حدود ۱۰ متر که از زاویه شمالی تا زاویه غربی کعبه امتداد دارد. هرگاه باران بر بام کعبه ببارد، از ناودان رحمت در این فضا می ریزد، اینجا مدفن حضرت اسماعیل (علیه السلام) و مادرش هاجر و پیامبران بسیاری می باشد.

نماز طواف نساء: پس از انجام طواف نساء، باید دو رکعت نماز، به نیت نماز طواف نساء بخواند.

کیفیت نماز طواف نساء:

- به همان نحو است که در نماز طواف عمره تمتع گذشت بدون هیچ تفاوت مگر در نیت که در اینجا باید به نیت نماز طواف نساء بجا آورد.
- مانند نماز صبح است، ولی حمد و سوره را می تواند بلند یا آهسته بخواند.

وقت نماز طواف نساء: بعد از طواف نساء است.

مکان نماز طواف نساء: کافی است در هر نقطه ای که عرفاً بگویند پشت مقام است گرچه از مقام دور باشد نماز را بخواند بلکه در این صورت بعید نیست که نماز در هر جای مسجد الحرام صحیح باشد.

- پس از انجام نماز طواف نساء زن بر مرد و مرد بر زن که به واسطه احرام، حرام شده بود، حلال می شود.
- بر تمام افراد بالغ و عاقل واجب است که نمازها را به طور صحیح یاد بگیرند تا تکلیف الهی را درست انجام دهند؛ بخصوص کسی که قصد عمره یا حج دارد باید نماز خود را تصحیح کند، تا تمامی نمازها که از جمله آنها نماز طواف است، به طور صحیح انجام شود.
- بنابراین احتیاط واجب باید پس از طواف، نماز طواف را زود بجا آورد به طوری که مردم نگویند بین آنها فاصله شده است.
- جایز است نماز طواف مستحب را هر جای مسجد الحرام که بخواهد بجا آورد.

آداب

مستحبات حرام: قبل از احرام

- ۱- از اول ماه ذی القعدة و اگر از این تاریخ نتوانست، از اول ذی الحجه، موی سر و رویش را کوتاه نکند.
- ۲- پیش از احرام، بدن خود را پاکیزه کند و ناخن و شارب خود را بگیرد.
- ۳- پیش از احرام، در میقات غسل احرام کند.

هنگام احرام

- ۱- در صورت امکان، پس از نماز ظهر مُحْرَم شود و اگر امکان ندارد، پس از نماز واجب دیگر، و اگر آن هم ممکن نیست، پس از شش (۱) یا دو رکعت نماز مستحبی، و در رکعت اول پس از حمد، سوره توحید، و در رکعت دوم سوره جحد {قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ} را بخواند، و شش رکعت افضل است.
- ۲- پس از نماز، حمد و ثنای الهی را بجا آورد و بر پیغمبر و آل او صلوات بفرستد.
- ۳- هنگام پوشیدن دو جامه احرام بگوید:

"الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي رَزَقَنِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي وَأُوَدِّي فِيهِ فَرَضِي وَأَعْبُدُ فِيهِ رَبِّي وَأَنْتَهِيَ فِيهِ إِلَى مَا أَمَرَنِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي قَصَدْتُهُ فَبَلَّغَنِي وَأَرَدْتُهُ فَأَعَانَنِي وَقَبَّلَنِي وَلَمْ يَقْطَعْ بِي وَوَجَّهَهُ أَرَدْتُ فَسَلَّمَنِي فَهُوَ حِصْنِي وَكَهْفِي وَحِرْزِي وَظَهْرِي وَمَلَاذِي وَرَجَائِي وَمَنْجَايَ وَذُخْرِي وَعُدَّتِي فِي شِدَّتِي وَرَخَائِي".

مستحبات تلبیه (لبیک گفتن)

۱- پس از گفتن مقدار واجب تلبیه، مستحب است بگوید:

«لَبَّيْكَ ذَا الْمَعَارِجِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ دَاعِيَا إِلَى دَارِ السَّلَامِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ غَفَّارَ الذُّنُوبِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ أَهْلَ التَّلْبِيَةِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ تُبَدِّئُ وَالْمَعَادُ إِلَيْكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ تَسْتَعِينِي وَ يُفْتَقَرُ إِلَيْكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ مَرْهُوباً وَمَرْغُوباً إِلَيْكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ إِلَهَ الْحَقِّ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ ذَا النِّعَمَاءِ وَالْفَضْلِ الْحَسَنِ الْجَمِيلِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ كَشَّافَ الْكُرْبِ الْعِظَامِ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ عَبْدُكَ وَأَبْنُ عَبْدِيكَ لَبَّيْكَ، لَبَّيْكَ يَا كَرِيمُ لَبَّيْكَ.»

۲- تلبیه ها را در حال احرام تکرار کند به خصوص در این موارد:

وقت برخاستن از خواب. بعد از هر نماز واجب و مستحب. وقت رسیدن به شخص سواره. هنگام بالا رفتن از تل یا سرازیر شدن از آن. وقت سوار شدن یا پیاده شدن. آخر شب. هنگام سحر.

«قطع تلبیه»

کسی که برای عمره تمتع محرم شده است، وقتی که خانه های مکه پیدا شد بنا بر احتیاط واجب، تلبیه را قطع کرده و نباید لبیک بگوید.

۱- این نمازها، دور رکعتی خوانده می شود، با نیت نماز قبل از احرام.

مکروهات احرام:

۱- احرام در جامه سیاه، و بهتر است در جامه سفید محرم شود.

۲- محرم شدن در جامه چرکین.

۳- حمام رفتن و بهتر است که محرم بدن خود را با کیسه و مانند آن نساید.

۴- گفتن «لبیک» در جواب کسی که او را صدا می کند.

آداب وارد شدن به مسجدالحرام:

۱- برای رفتن به مسجدالحرام مستحب است غسل کند.

۲- مستحب است با پای برهنه و با حالت سکینه و وقار وارد مسجد شود.

۳- هنگام ورود از در «بنی شیبه (۱)» وارد شود، و گفته اند که آن در، مقابل «باب السلام» کنونی بوده است.

۴- مستحب است بر درب مسجد الحرام ایستاده بگوید:

السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ، بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ وَ مَا شَاءَ اللَّهُ، السَّلَامُ عَلَى أَنْبِيَاءِ اللَّهِ وَرُسُلِهِ،

السَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَى إِبْرَاهِيمَ خَلِيلِ اللَّهِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ.

پس سه مرتبه بگوید: اللَّهُمَّ فَكَّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ.

سپس بگوید: وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ الطَّيِّبِ وَاذْرَأْ عَنِّي شَرَّ شَيَاطِينِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَشَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ.

پس داخل مسجد الحرام شود و رو به کعبه دستها را بلند کرده و بگوید:

"اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي مَقَامِي هَذَا وَفِي أَوَّلِ مَنَاسِكِي أَنْ تَقْبَلَ تَوْبَتِي وَأَنْ تَتَجَاوَزَ عَنِّي خَطِيئَتِي وَأَنْ تَضَعَ عَنِّي وَزْرِي، الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَلَّغَنِي بَيْتَهُ الْحَرَامَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَشْهَدُ أَنَّ هَذَا بَيْتُكَ الْحَرَامَ الَّذِي جَعَلْتَهُ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَالْبَلَدُ بَلَدُكَ وَالْبَيْتَ بَيْتُكَ جِئْتُ أَطْلُبُ رَحْمَتَكَ وَأُؤَمِّمُ طَاعَتَكَ مُطِيعًا لِأَمْرِكَ رَاضِيًا بِقَدْرِكَ أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْفَقِيرِ إِلَيْكَ الْخَائِفِ لِعُقُوبَتِكَ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ وَاسْتَعْمِلْنِي بِطَاعَتِكَ وَمَرْضَاتِكَ".

سپس رو به سوی کعبه کرده و بگوید:

"الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي عَظَّمَكَ وَشَرَّفَكَ وَكَرَّمَكَ وَجَعَلَكَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ".

- (۱) در روایت است که پس از شکستن بت های موجود در کعبه و اطراف آن، بت بزرگ «هبل» را در آن مکان دفن کرده اند، و مستحب است از آن در وارد شود تا آن بت را که مظهر بت پرستی و شرک می باشد زیر پای خود بگذارد، گرچه بر اثر توسعه مسجد، آن در هم اکنون وجود ندارد، ولی گفته اند که مقابل «باب السلام» کنونی بوده است.

مستحبات طواف:

در حال طواف مستحب است بگوید:

"اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يُمَشَى بِهِ عَلَى طَلْلِ الْمَاءِ كَمَا يُمَشَى بِهِ عَلَى جُدَدِ الْأَرْضِ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي يَهْتَزُّ لَهُ عَرْشُكَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي تَهْتَزُّ لَهُ أَقْدَامُ مَلَائِكَتِكَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي دَعَاكَ بِهِ مُوسَى مِنْ جَانِبِ الطُّورِ فَاسْتَجَبْتَ لَهُ وَالْقَيْتَ عَلَيْهِ مَحَبَّةً مِنْكَ وَأَسْأَلُكَ بِاسْمِكَ الَّذِي غَفَرْتَ بِهِ لِمُحَمَّدٍ ۹ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ وَأَتَمَمْتَ عَلَيْهِ نِعْمَتَكَ أَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا".

و نیز مستحب است در حال طواف بگوید:

"اللَّهُمَّ إِنِّي إِلَيْكَ فَقِيرٌ وَإِنِّي خَائِفٌ مُسْتَجِيرٌ فَلَا تُغَيِّرْ جِسْمِي وَلَا تُبَدِّلْ إِسْمِي".

و صلوات بر محمد و آل محمد بفرستد بخصوص وقتی که به در خانه کعبه می رسد، و بخواند این دعا را:

"سَأَلْتُكَ فَفَقِيرُكَ مِسْكِينُكَ بَابِكَ، فَتَصَدَّقْ عَلَيْهِ بِالْجَنَّةِ، اللَّهُمَّ الْبَيْتُ بَيْنَكَ وَالْحَرَمُ حَرَمُكَ وَالْعَبْدُ عَبْدُكَ وَهَذَا مَقَامُ الْعَائِدِ بِكَ الْمُسْتَجِيرِ بِكَ مِنَ النَّارِ فَأَعْتِقْنِي وَوَالِدِي وَأَهْلِي وَوَالِدِي وَإِخْوَانِي الْمُؤْمِنِينَ مِنَ النَّارِ يَا جَوَادُ يَا كَرِيمٌ".

و وقتی که به حجر اسماعیل رسید رو به ناودان سر را بلند کند و بگوید:

"اللَّهُمَّ أَذْخِلْنِي الْجَنَّةَ وَأَجِرْنِي مِنَ النَّارِ بِرَحْمَتِكَ وَعَافِنِي مِنَ السَّقَمِ وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنَ الرِّزْقِ الْحَلَالِ وَادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ وَشَرَّ فَسَقَةِ الْعَرَبِ وَالْعَجَمِ".

و چون از حجر بگذرد و به پشت کعبه برسد بگوید:

"يَا ذَا الْمَنِّ وَالطُّوْلِ يَا ذَا الْجُودِ وَالْكَرَمِ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ فَضَاعِفُهُ لِي وَتَقَبَّلُهُ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ".

و چون به رکن یمانی برسد دست بردارد و بگوید:

"يَا أَللَّهُ يَا وَلِيَّ الْعَافِيَةِ وَخَالِقَ الْعَافِيَةِ وَرَازِقَ الْعَافِيَةِ وَالْمُنْعِمَ بِالْعَافِيَةِ وَالْمَنَّانَ بِالْعَافِيَةِ وَالْمُتَفَضِّلَ بِالْعَافِيَةِ عَلَيَّ وَعَلَى جَمِيعِ خَلْقِكَ يَا رَحْمَنَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَرَحِيمَهُمَا صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَارزُقْنَا الْعَافِيَةَ وَتَمَامَ الْعَافِيَةِ وَشُكْرَ الْعَافِيَةِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ".

پس سر به جانب کعبه بالا کند و بگوید:

"الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَرَّفَكَ وَعَظَمَكَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا نَبِيًّا وَجَعَلَ عَلَيًّا إِمَامًا اللَّهُمَّ اهْدِ لِي خِيَارَ خَلْقِكَ وَجَنِّبْهُ شِرَارَ خَلْقِكَ".

و چون میان رکن یمانی و حجرالأسود برسد بگوید: "رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ".

مستحبات نماز طواف :

در نماز طواف مستحب است بعد از حمد در رکعت اول سوره توحید و در رکعت دوم سوره جحد { قل یا ایها الکافرون } را بخواند، (۱) و پس از نماز، حمد و ثنای الهی را به جا آورده و صلوات بر محمد و آل محمد بفرستد و از خداوند عالم طلب قبول نماید و بگوید:

"اللَّهُمَّ تَقَبَّلْ مِنِّي وَلَا تَجْعَلْهُ آخِرُ الْعَهْدِ مِنِّي. الْحَمْدُ لِلَّهِ بِمَحَامِدِهِ كُلِّهَا عَلَى نِعْمَائِهِ كُلِّهَا حَتَّى يَنْتَهِيَ الْحَمْدُ إِلَى مَا يُجِبُّ وَيَرْضَى، اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَتَقَبَّلْ مِنِّي وَطَهِّرْ قَلْبِي وَزَكِّ عَمَلِي".

- (۱) چون نماز طواف باید به طور صحیح خوانده شود، بنابراین توصیه می شود افرادی که قرائت صحیح این سوره را نمی دانند در رکعت دوم نیز، همان سوره توحید (قل هو الله احد) را بخوانند.

مستحبات سعی: مستحبات قبل از سعی

مستحب است پس از نماز طواف، و پیش از سعی، قدری از آب زمزم بیاشامد و بر سر و پشت و شکم خود بریزد و بگوید:

اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْمًا نَافِعًا، وَرِزْقًا وَاسِعًا، وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسَقَمٍ.

سپس با آرامی دل و بدن، بالای صفا رفته و به خانه کعبه نظر کند و به رکنی که حجرالأسود در آن است رو نماید و حمد و ثنای الهی را بجا آورد و نعمتهای الهی را بخاطر بیاورد،

آنگاه این اذکار را بگوید:

«اللَّهُ أَكْبَرُ» هفت مرتبه.

«الْحَمْدُ لِلَّهِ» هفت مرتبه.

«لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ» هفت مرتبه.

"لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ"

سه مرتبه.

پس صلوات بر محمد و آل محمد بفرستد.

سپس صد مرتبه بگوید.

«الْحَمْدُ لِلَّهِ» و صد مرتبه «سُبْحَانَ اللَّهِ»

مستحب است سعی را پیاده بجا آورد و برای مردان، مستحب است فاصله ای را که با خط و چراغ سبز رنگ مشخص شده است «هروله (۱)» کنند یعنی کمی تندتر بروند و از آنجا تا به مروه نیز میانه (نه تند و نه کند) بروند و در وقت برگشتن نیز به همان ترتیب برگردند و برای زنها هروله نیست.

آنگاه که از صفا می آید وقتی به محل هروله رسید بگوید:

"بِسْمِ اللَّهِ وَبِاللَّهِ، وَاللَّهُ أَكْبَرُ، وَصَلَّى اللَّهُ عَلَى مُحَمَّدٍ وَأَهْلِ بَيْتِهِ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ وارْحَمْ وَتَجَاوَزْ عَمَّا تَعَلَّمَ إِنَّكَ أَنْتَ الْأَعَزُّ الْأَجَلُّ الْأَكْرَمُ، وَاِهْدِنِي لِلتِي هِيَ أَقْوَمُ اللَّهُمَّ إِنَّ عَمَلِي ضَعِيفٌ، فَضَاعِفُهُ لِي وَتَقَبَّلْهُ مِنِّي، اللَّهُمَّ لَكَ سَعْيِي، وَبِكَ حَوْلِي وَقُوَّتِي تَقَبَّلْ مِنِّي عَمَلِي يَا مَنْ يَقْبَلُ عَمَلِ الْمُتَّقِينَ".

و همین که از محل هروله گذشت بگوید:

"يَا ذَا الْمَنِّ وَالْفَضْلِ وَالْكَرَمِ وَالنِّعْمَاءِ وَالْجُودِ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ".

و هنگامی که به مروه رسید بالای آن برود و آنچه را که در صفا گفته شد بجا آورد و بخواند دعاهای آنجا را به ترتیبی که بیان شد. و پس از آن بگوید:

"اللَّهُمَّ يَا مَنْ أَمَرَ بِالْعَفْوِ يَا مَنْ يُحِبُّ الْعَفْوَ يَا مَنْ يُعْطَى عَلَى الْعَفْوِ، يَا مَنْ يَعْفُو عَلَى الْعَفْوِ، يَا رَبَّ الْعَفْوِ، الْعَفْوُ الْعَفْوُ".

و مستحب است در گریه کردن کوشش کند و خود را به گریه وادارد و در حال سعی دعا بسیار کند و بخواند این دعا را:

"اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُسْنَ الظَّنِّ بِكَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَصِدْقِ النَّيَّةِ فِي التَّوَكُّلِ عَلَيْكَ".

- (۱) این فاصله، در سابق حدّ فاصل بین مناره میانه و بازار عطاران بوده است.

برخی از مستحبات و قوف در عرفات:

آنچه در احرام، طواف، نماز طواف و سعیِ عمره مستحب بود در اینجا نیز مستحب است.

۱- با طهارت بودن در حال وقوف.

۲- غسل کردن و بهتر آن است که نزدیک ظهر باشد.

۳- خواندن این دعاها:

"اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشَاعِرِ كُلِّهَا فُكِّ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَاذْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ، اللَّهُمَّ لَا تَمَكِّرْ بِي وَلَا تَخْدَعْني وَلَا تَسْتَدْرِجْني يَا أَسْمَعَ السَّامِعِينَ يَا أَبْصَرَ النَّاطِرِينَ يَا أَسْرَعَ الْحَاسِبِينَ يَا أَرْحَمَ الرَّاحِمِينَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تَفْعَلَ بِي كَذَا وَكَذَا"(۱).

۴- سپس حاجتهای خود را از خداوند درخواست کند.

پس دست به آسمان بلند کند و بگوید:

"اللَّهُمَّ حَاجَتِي إِلَيْكَ الَّتِي إِنْ أُعْطِيتَ بِهَا لَمْ يَضُرَّنِي مَا مَنَعْتَنِي وَإِنْ مَنَعْتَنِيهَا لَمْ يَنْفَعْنِي مَا أُعْطِيتَنِي، أَسْأَلُكَ خِلَاصَ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ اللَّهُمَّ إِنِّي عَبْدُكَ وَمَلِكُ نَاصِيَتِي بِيَدِكَ وَأَجَلِي بِعِلْمِكَ، أَسْأَلُكَ أَنْ تُؤَفِّقَنِي لِمَا يُرْضِيكَ عَنِّي وَأَنْ تُسَلِّمَ مِنِّي مَنْاسِكَ الَّتِي أَرْتِيهَا خَلِيلَكَ إِبْرَاهِيمَ صَلَوَاتُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَذَكَرْتَهُ عَلَيْهَا نَبِيَّكَ مُحَمَّدًا (صلى الله عليه وآله وسلم) اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِمَّنْ رَضِيتَ عَمَلَهُ وَأَطَلْتَ عُمُرَهُ وَأَخْيَيْتَهُ بَعْدَ الْمَوْتِ".

۵- و نیز این دعا را بخواند:

"لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ كَالَّذِي تَقُولُ وَخَيْرًا مِمَّا نَقُولُ وَفَوْقَ مَا يَقُولُ الْقَائِلُونَ، اللَّهُمَّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي وَلَكَ تَرَاتِي (براءتی خ ل) وَبِكَ حَوْلِي وَمِنْكَ قُوَّتِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَمِنَ الصَّدُورِ وَمِنَ شَتَاتِ الْأَمْرِ وَمِنَ عَذَابِ الْقَبْرِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الرِّيَاحِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يَجِيءُ بِهِ الرِّيَاحُ وَأَسْأَلُكَ خَيْرَ اللَّيْلِ وَخَيْرَ النَّهَارِ، اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي سَمْعِي وَبَصَرِي نُورًا وَفِي لَحْمِي وَدَمِي وَعِظَامِي وَعُرُوقِي وَمَقْعَدِي وَمَقَامِي وَمَدْخَلِي وَمَخْرَجِي نُورًا وَأَعْظِمْ لِي نُورًا يَا رَبَّ يَوْمَ الْفَاقِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ".

۶- آنگاه رو به کعبه کرده و این ذکرها را بگوید:

«سُبْحَانَ اللَّهِ» صد مرتبه.

«اللَّهُ أَكْبَرُ» صد مرتبه.

«مَا شَاءَ اللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ» صد مرتبه.

«أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَ لَهُ الْحَمْدُ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَيُحْيِي وَهُوَ حَيٌّ لَا يَمُوتُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ» صد مرتبه .

۷- و بسیار بگوید: «اللَّهُمَّ اغْنِنِي مِنَ النَّارِ».

۸- و بسیار خوب است که در این روز دعای حضرت سیدالشهداء (علیه السلام) و دعای حضرت زین العابدین (علیه السلام) خوانده شود.

۹- نزدیک غروب آفتاب بگوید:

"اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْفَقْرِ وَمِنَ تَشَتُّتِ الْأُمُورِ وَمِنَ شَرِّ مَا يَحْدُثُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ أَمْسَى ظُلْمِي مُسْتَجِيرًا بِعَفْوِكَ وَأَمْسَى خَوْفِي مُسْتَجِيرًا بِأَمَانِكَ وَأَمْسَى ذُنُوبِي مُسْتَجِيرَةً بِمَغْفِرَتِكَ وَأَمْسَى ذُلِّي مُسْتَجِيرًا بِعِزِّكَ وَأَمْسَى وَجْهِي الْفَانِي الْبَالِي مُسْتَجِيرًا بِوَجْهِكَ الْبَاقِي يَا خَيْرَ مَنْ سُئِلَ وَيَا أَجْوَدَ مَنْ أُعْطِيَ جَلَلْنِي بِرَحْمَتِكَ وَالْبَسْنِي بِعَافِيَتِكَ وَاصْرِفْ عَنِّي شَرَّ جَمِيعِ خَلْقِكَ".

۱۰- و بعد از غروب آفتاب بگوید:

"اللَّهُمَّ لَا تَجْعَلْهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ هَذَا الْمَوْقِفِ وَارْزُقْنِيهِ مِنْ قَابِلِ أَبَدًا مَا أَبْقَيْتَنِي وَأَقْلَبْنِي الْيَوْمَ مُفْلِحًا مُنْجِحًا مُسْتَجَابًا لِي مَرْحُومًا مَغْفُورًا لِي بِأَفْضَلِ مَا يَنْقَلِبُ بِهِ الْيَوْمَ أَحَدٌ مِنْ وَفْدِكَ وَحُجَّاجِ بَيْتِكَ الْحَرَامِ وَاجْعَلْنِي الْيَوْمَ مِنْ أَكْرَمِ وَفْدِكَ عَلَيْكَ وَأَعْظَمِي أَفْضَلِ مَا أُعْطِيَتْ أَحَدًا مِنْهُمْ مِنَ الْخَيْرِ وَالْبَرَكَاتِ وَالرَّحْمَةِ وَالرِّضْوَانِ وَالْمَغْفِرَةِ وَبَارِكْ لِي فِيمَا أَرْجِعُ إِلَيْهِ مِنْ أَهْلِ أَوْ مَالٍ أَوْ قَلِيلٍ أَوْ كَثِيرٍ وَبَارِكْ لَهُمْ فِي".

- (۱) به جای جمله «أَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي» می تواند حاجت دیگری را از خدا بخواهد.

مستحبات و قوف در مشعر الحرام:

مستحب است که آن شب را به هر مقدار که می تواند به عبادت و اطاعت و ذکر خدا مشغول باشد و این دعا را نیز بخواند:

"اللَّهُمَّ هَذِهِ جُمُعٌ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ أَنْ تَجْمَعَ لِي فِيهَا جَوَامِعَ الْخَيْرِ، اللَّهُمَّ لَا تُؤَيِّسْنِي مِنَ الْخَيْرِ الَّذِي سَأَلْتُكَ أَنْ تَجْمَعَهُ لِي فِي قَلْبِي وَأَطْلُبُ إِلَيْكَ أَنْ تُعَرِّفَنِي مَا عَرَّفْتَ أَوْلِيَاءَكَ فِي مَنْزِلِي هَذَا وَأَنْ تُقَيِّنِي جَوَامِعَ الشَّرِّ".

و مستحب است سنگریزه هایی را که در منا رمی خواهد کرد، از مشعر الحرام بردارد.

و پس از نماز صبح این دعا را بخواند:

"اللَّهُمَّ رَبَّ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ فَكِّرْ رَقَبَتِي مِنَ النَّارِ وَأَوْسِعْ عَلَيَّ مِنْ رِزْقِكَ الْحَلَالِ وَادْرَأْ عَنِّي شَرَّ فَسَقَةِ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ، اللَّهُمَّ أَنْتَ خَيْرُ مَطْلُوبٍ إِلَيْهِ وَخَيْرُ مَدْعُوٍّ وَخَيْرُ مَسْئُولٍ وَلِكُلِّ وَافِدٍ جَائِزَةٌ فَاجْعَلْ جَائِزَتِي فِي مَوْطِنِي هَذَا أَنْ تُقِيلَنِي عَثْرَتِي وَتَقْبَلَ مَعْدِرَتِي وَأَنْ تُجَاوِزَ عَنِّي خَطِيئَتِي ثُمَّ اجْعَلِ التَّقْوَى مِنَ الدُّنْيَا زَادِي".

مستحبات رمی:

۱- هنگام رمی با طهارت باشد.

۲- هر سنگی که می اندازد، تکبیر بگوید.

۳- جمره «عقبه» را پشت به قبله رمی کند و جمره «اولی» و «وسطی» را رو به قبله رمی کند.

۴- هنگامی که سنگها را در دست گرفته و آماده رمی است، این دعا را بخواند:

«اللَّهُمَّ هَذِهِ حَصِيَّاتِي فَأَخْصِيْنِي لِي وَارْفَعْنِي فِي عَمَلِي».

مستحبات منی:

مستحب است حاجی، روز یازدهم و دوازدهم را در منا بماند و حتی به جهت طواف مستحب از منا بیرون نرود.

مستحب است بعد از نمازها تکبیر بگوید و بهتر در کیفیت تکبیر آن است که بگوید:

«اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ وَاللَّهُ الْحَمْدُ اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَيَّ مَا هَدَانَا اللَّهُ أَكْبَرُ عَلَيَّ مَا رَزَقَنَا مِنْ بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَيَّ مَا أُبَلَانَا.»

سایر مستحبات مکه معظمه:

برخی دیگر از کارهایی که در مکه معظمه مستحب است از این قرار است:

زیاد ذکر خدا کردن و خواندن قرآن. خواندن یک ختم قرآن. خوردن از آب زمزم و بعد از خوردن این دعا را بخواند:

«اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ عِلْمًا نَافِعًا وَرِزْقًا وَاسِعًا وَشِفَاءً مِنْ كُلِّ دَاءٍ وَسُقْمٍ».

و نیز بگوید: «بِسْمِ اللَّهِ وَاللَّهُ وَالشُّكْرَ لِلَّهِ»

۴- نگاه کردن به کعبه.

۵- در هر شبانه روز ده مرتبه طواف کردن؛ در اول شب سه طواف، و در آخر شب سه طواف، و پس از صبح دو طواف، و بعد از ظهر دو طواف.

۶- هنگام توقف در مکه به تعداد آیام سال یعنی سیصد و شصت مرتبه طواف کند و اگر این مقدار نشد پنجاه و دو مرتبه و اگر آن هم ممکن نشد هر مقداری که بتواند.

از آداب «مسجدالحرام» و «مسجدالنبی(صلی الله علیه وآله)» نماز خواندن در آنجاست که ثواب بسیار دارد، و در برخی روایات، آمده است که ثواب یک رکعت نماز در مسجدالحرام معادل صد هزار رکعت و در مسجدالنبی معادل ده هزار رکعت نماز در جای دیگر است (۱). و چه بجا و مناسب است که زائران محترم از این فرصت به خوبی استفاده کنند و چنانچه نماز واجبی از ایشان قضا شده است، آنها را در این مکانهای شریف بجای آورند، تا هم وظایف شرعی خود را انجام داده باشند و هم از پاداش بسیار زیاد آن بهره مند گردند.

(۱) ۱- فروع کافی، ج ۴، ص ۵۲۶ و ۵۵۶.

پرهیز از اختلاف:

۱- خارج شدن از مسجدالحرام یا مسجد مدینه هنگام شروع نماز جماعت جایز نیست و بر شیعیان واجب است که با آنان نماز جماعت بخوانند.

۲- شرکت در نماز جماعت اهل سنت اختصاص به مسجدالحرام و مسجدالنبی(صلی الله علیه وآله) ندارد و در دیگر مساجد هم از نماز واجب کفایت می کند.

۳- سجده کردن بر سنگهایی که هم اکنون مسجدالحرام و مسجدالنبی(صلی الله علیه وآله) با آنها فرش شده است، اشکال ندارد.

۴- در مسجدالنبی(صلی الله علیه وآله) سجده کردن روی فرشهای مسجد مانع ندارد و مهر گذاشتن جایز نیست و لازم نیست که در جایی که سنگ است نماز بخوانند و لازم نیست حصیر و مانند آن با خود ببرند، ولی اگر مراعات کنند که موجب توهین نشود و حصیر برای جا نماز با خود داشته باشند و روی آن نماز بخوانند به طوری که متعارف سایر مسلمین است اشکال ندارد، لیکن تأکید می شود که از عملی که موجب هتک و انگشت نما شدن باشد، اجتناب نمایند.

چند مساله:

۱- مسافر می تواند، در مسجدالحرام و مسجدالنبی (صلی الله علیه وآله)، نمازهای چهار رکعتی را شکسته یا تمام بخواند، و این حکم اختصاص به مسجد اصلی ندارد و در جاهای توسعه یافته مسجد هم جاری است. بلکه در دو شهر مکه و مدینه هم می تواند نماز را تمام بخواند.

۲- برداشتن قرآنهائی که در مسجدالحرام و مسجدالنبی (صلی الله علیه وآله) و سایر مساجد است، بدون اجازه متصدی ذیربط جایز نیست.

۳- آوردن سنگ از صفا و مروه جایز نیست.

۴- اگر در مدت اعمال عمره، برای بانوان، عادت ماهانه پیش آید، وظیفه آنان تغییر می کند، که باید جهت آشنایی به وظایف خود به کتاب مناسک مراجعه کرده و یا از روحانی کاروان بپرسند.